

Les og send videre !

N O R S K F R O N T

Juni 1941.

II.

"JEG SÅ DETTE HENDE I NORGE"

av
stortingspresident C.J.Hambro.

I en tale professor Worm-Müller holdt fra London omtalte han det stor arbeide som stortingspresident C. J. Hambro hadde utført for Norges sak i England og U.S.A. Og etter alt det som foreligger var regjerings beslutning riktig da den sendte Hambro til utlandet umiddelbart etter det tyske overfall, idet han vel er den nordmann som er best kjent i utlandet. Like etter at han kom til Amerika gav han ut en bok, "I saw it happen in Norway", og denne bidrog meget til å gjenoprette vårt gode navn og rykte i statene, - tyskere og quislinger i forening hadde bidratt til å ødelegge det. Boken er oversatt til svensk, men salget blev stanset av den svenske regjering. Mange eksemplarer blev dog solgt, og noen av disse er kommet over grensen. Gjengi hele boken kan vi ikke, men man vil av det følgende få et inntrykk av den. Vi gjengir noen av kapitlene og hitsetter også endel av opplysningene i andre.

Förste kapitel.

DET KAN HENDE HOS DERE OGSA.

Dette er ikke noe litterært essay, heller ikke noen historisk skildring. Det er bare en personlig fortelling om politiske erfaringer, en kort redegjørelse for visse begivenheter i et lite land slik de artet sig for en mann som kom til å være i den stilling at han kunde følge begivenhetene fra dag til dag.

Hvad som hendte i hans land er bare en episode i tidens veldige opgjør. Norge er bare en bonde på det store politiske sjakkbrettet, og for krigens endelige utgang kan Norges skjebne synes å være et spørsmål av bare sekundær betydning.

Men det som hendte i Norge er et skoleeksempel for alle som forstår hvad den nu pågående kampen innebærer og betyr for hele menneskeslekten, og det bør studeres grundig i hvert land som ennå er nøytralt og fritt, før hvert land svever i fare og hvert umistensomt folk lever i skyggen av en trussel om død.

Norge var ikke Tysklands nabo. Norge har alltid stått på den aller beste fot med Tyskland. Det var ingen tysk minoritet i Norge; Norge hadde ikke vunnet noe gjennom Versaillestraktaten; det var ikke noe problem som formørket det som man på diplomatisk sprog pleier å kalte det tradisjonelle vennskap mellom de to land.

Både offisielt og privat bevidnet tyskerne idelig sin sympati, nei, snarere sin kærlighet til Norge. Både privat og offisielt sökte de

på alle måter å fremme samvirket og forståelsen. De arrangerte nordiske møter i Tyskland, og til disse ble et stort antall nordmenn invitert; de sendte foredragsholdere, skuespillere, sangere og vitenskapsmenn til Norge, og disse ble tatt imot gjestfritt og de ble påhört med åpne sind.

I tilfellet Polen og senere i tilfellene Holland og Belgia hadde man da utvekslet noter og det var fremlagt ultimata. I tilfellet Norge sökte tyskerne under vennskapsmaske en mørk natt uten krigserklæring og uten føregående varsel å utslette en fri nasjon.

Det som mere enn selve angrepshandlingen i og for sig gjorde at nordmennene formelig ble bedøvet av forbauselse var at de nasjonalt fikk erfare at en stormakt som i årevise hadde forsikret om sitt vennskap plutselig viste sig å være en dödsfiende, og at de individuelt fikk erfare at menn og kvinner som de hadde hatt forbindelser og omgang med og som de hadde mottatt i sine hjem, ikke var annet enn spioner og ødeleggelsesverktøy. Mer enn av tyskernes brudd på avtaler og alle internasjonale rettsregler ble det norske folk forvirret av å oppdage at dets tyske venner i årevise, närmest, hadde utarbeidet den mest detaljerte plan for invasjonen og landets påfølgende leggen i lenker; at turister og andre tyskere som var ønsket velkommen og var bespist i Norge hadde vært representanter med hemmelige oppdrag, hadde lært si norsk og hadde studert norske institusjoner bare med ett mål for øie: å nytte ut all tillid som ble vist dem til å jevne veien for Norges erobring og for det tyske regimet i landet, var det som gjorde mest inntrykk på oss.

Det viste seg at hver mann i den diplomatiske og konsulære tjeneste var agent for fienden. I ly av de internasjonale rettigheter som var dem tilstått, forvandlet de den tyske legasjon i Oslo, hvert tysk konsulat, hvert salgskontor som opprettedes til centraler for sammenstørgelse og spioneri mot Norge.

Men nazistmentaliteten er så paradoxal at mange av disse menn utvilsomt var fullt opriktige når de viste sin sympati. Denne sympati var imidlertid av en meget pågående karakter, og den lov som ledet deres handlinger var bare den hensynsløse egoismens lov, parret med en offisiell overbevisning om at intet kunde være bedre for en nasjon enn å styres av dem.

Dette er årsaken til at alt som hendte i Norge også kan hende overalt så lenge folk ikke forstår at "Femte kolonne"s farligste tropper er å finne i kretse som er beskyttet av den diplomatiske immunitet, og at hver tysk legasjon er en tenkbar central for mobilisering av en femte kolonne; hvert tysk konsulat er et rustkammer, et farlig punkt, en trojansk hests privilegerte skall.

Dette er de uundgåelige følgene av den nasjonal-socialistiske filosofien. Og det skal nøye huskes at den farligste er den velvillige, strevsommepålitelige forretningsmann, professor, mekaniker, - alle mere eller mindre nasjonalt overspendte, fordi deres sans for rett og urett er metodisk forvansket.

Det hadde ikke grepet om sig noen landsforrædersk stemning i Norge. Det var bare en galning uten offisiell stilling som fikk lov til å herje omkring med noen få uansvarlige og ubestemmelige unge venner. Men det var derimot mengden av tyske attasjeer, sekretærer, opkjøpsagenter, handelsreisende og skibsfartsrepresentanter -, alle djerfe, handlekraftige og dviktige mennesker. Og hvor enkelt av dem viste sic

å være farligere enn en vognlast innenlandske bråkmakere.

I hvert land er slike menn virksomme. Og hvert land i hvilket det finnes en tysk legasjon og tyske konsulater svever i uavlatelig fare like inntil de civiliserte land er kommet overens om å fastsette visse internasjonale moralske regler, og har erklært sig uvillige til å ha officielle forbindelser med land som med hensikt har overtrått slike regler.

Det vi er vidne til idag er nemlig ikke en kamp for "en plass i solen eller om det politiske herrevelde i Europa og på de syv hav. Det er ikke en konflikt mellom to forskjellige ideologier eller ulike opfatninger av styreformen. Det er en kamp om noe ennå mere fundamentalt. Det er en krig mellom to helt ulike etiske systemer, mellom to forskjellige æresbegrep, mellom to motsatte opfatninger av samvittighet av rettferdighet, av hederlige forbindelser mellom menneske og menneske og mellom folk og folk.

Den kristne civilisasjons struktur som den har vært oppfattet til nu, trues av en snikende sykdom som er mere ødeleggende enn bombeangrepe mot London. De angrepene er bare det logiske resultat av at den snikende sykdommen angriper hele folks moralske bevissthet. Man kan se hvordan smitten sprer sig fra lam til land, fra klasse til klasse, fra det ene samfundslag til det annet. Man får øie på hvordan opfatningen av rett og urett undergår en total forandring.

Isolering er ikke noe vern mot smitten, likeså litt som noen til nå kjent form for nøytralitet. Den henningsløse nasjonalismes smitte-stoff spres med hver avis, med hver kringkasting, med hver ukerevy som kjøres over det hvite lerret.

Og det er bare én måte man kan kjempe mot den smitten på: å se fakt i öinene som de virkelig er, åpent erkjenne at faren virkelig eksisterer, å medgi at denne fares moralske trussel er mere skjebnesvange enn endog den politiske og fysiske, å erkjenne, helt bortsett fra nasjonale synspunkter og fordommer, at før denne fare er fjernet, er hvilket som helst annet internasjonalt spørsmål av underordnet og sekundær betydning.

Det finnes ikke noen mulighet for kompromis mellom Rett og Urett, mellom Godt og Onat. Kampen utkjempes ikke i det abstrakte, i et moralisk ingenmanns-land. Den pågår i hvert land, den pågår i alle almindelige menn og kvinners bevissthet, og hver offentlig taler, hver artikkelskribent og leder-skribent i avisene tar hver dag stilling til problemet. Bevisst eller ubevisst styrker vi det Ondes makt eller går i bresjen for det Gode. Og alle de mennesker som nekter å innse faren er det veldige reserveopbudet for "femte kolonne"s armé.

Det som Norge kom ut for er ikke noe vanskelig å forstå. Fakta er enkle og klare, og det norske folket var trohjertet og umistenkomsmt. Tyskerne kaldte sig dets venner, og de mente virkelig hvad de sa -, det vil si i den utstrekning det ordet kan bety noe i deres terminologi.

I en rekke kapitler forteller så Hambro om begivenhetene slik vi kjenner dem. Det er mangt og meget som er av interesse også for norske leser. To ting skal her særlig nevnes: Först Kongens personlige innsats. Han så klart fra første øieblikk at skjule vi berge vår frihet, måtte statsmaktene ikke falle i tyske hender.

Derfor var han fra tidlig om morgenen 9de april, da tyskerne blev slått tilbake ved Oscarsborg, ivrig for å forlate Oslo med stortingen og regjeringen. Derfor drog de til Hamar og derfra til Elverum og siden til Nord-Norge og omsider til England. - Den annen ting Hambro sterkt understreker er at bortsett fra Quisling-klikkens forræderi var det ikke forrædere i Norge. Bortsett fra Quisling-officerene kjempet alle så godt og så lenge de kunde, og ryktene om forræderi som bredte sig over landet skyldtes tyskerne, som på den måten sådde mistillid og forvirring i de norske rekker. Han avliver også historier om miner som var ubrukelige, om soldater som flyktet, o.s.v. Av særlig interesse for oss som nu er forsvarsløse ofre for propagandaen kan det være å lese det kapitel hvori han skildrer hvordan tyskerne kom til Norge. Det vil være nytt for de fleste. - Også oppgavene over de tyske tap i sjøkrigen vil være nye - , i allfall har man ikke fått en slik samlet oppgave. Han samler dette i niente kapitel i boken :

SJØFORSVARET.

Dette er ikke en historie om de seksti dagers krig i Norge. En sådan historie kan ennå ikke skrives. Når alle skildringer og rapporter en dag er tilgjengelige og Norge igjen har fått en fri presse, blir det ikke en historie om et regulært felttøg som publiseres, men skildringer om et antall små enheter som kjempet med fortvilet tapperhet i forskjellige deler av landet uten forbindelse mellom de ulike enhetene og uten viten om det som hendte på andre hold.

Denne isolering er forklaringen på alle de ville rykter om forræderi som så dagens lys, hovedsakelig i Oslo og Stockholm. De fikk stor spredning takket være de tyske agenter, og fikk verdensomfattende publicitet av journalister som ikke hadde noen virkelige nyheter å sende sine aviser, og derfor sendte avsted alt det töv de hörte.

Når et land angripes uten foregående varsel, må resultatet bli forvirring, og i denne forvirring har angriperen sin beste forbundsfelte. Det var dette som hendte i Norge, og vi må ha for øie visse fakta når vi prøver å forstå.

Den norske regjerings politikk, som støttedes av et enstemmig storting, gikk ut på å oprettholde landets nøytralitet og holde Norge utenfor krigen. Derfor var det nødvendig for regjeringen å spille med åpne kort og handle i god tro overfor begge de krigførende parter. Det opstod stadig vanskeligheter og brytninger, men i mars måned hadde man i virkeligheten truffet noe som var en trilateral handelsoverenskomst. Dette betyddet at engelskmennene kjente til og godtok kvotene for vår eksport til Tyskland, og at tyskerne kjente til og forstod de vilkår som vi var kommet overens med England om.

I overenskomsten inngikk at Tyskland skulle få visse kvantiteter jernmalm fra Sverige over Narvik. I overenskomsten inngikk videre at Tyskland skulle kjøpe 30.000 tonn fisk i Norge. I Norge fantes imidlertid ingen store fartöi med de nødvendige kjøleanlegg for å skibe slike mengder fersk fisk til Tyskland. Det var således ikke noe særlig forbausende i det faktum at et anselig antall tyske fartöier kom op til den norske kysten i slutten av mars og begynnelsen av april. Tyskerne forklarte at det var nødvendig å arbeide med dobbelt skift ved båtenes lasting i Narvik. Tiden var kostbar, og de fryktet at eksporten skulle stoppe. Men de tyske fartöier på vei nordover

til Narvik som lå i Bergen og Trondheim hadde tyske tropper ombord, og de var ferdige til å landsettes når signalet gikk.

Det store tyske hvalfangstfartøyet "Jan Willen" kom inn fra Ishavet under amerikansk flagg og med amerikanske kjennetegn. Det tok lods i Andenes og førtes til Narvik av norsk lods. Men lasten bestod ikke av hvalolje men av bensin til det tyske flyvåbenet i Nord-Norge, av andre militærforråd og av tyske soldater.

Ett stort antall tyskere - representanter for å kjøpe op fisk, handelsreisende, vicekonsuler og konsulatenbedismenn - hadde fått ansettelse i hver eneste norsk by. Anfallet på Norge var planlagt i måneder til den minste enkelhet, og planene virket helt og holdent etter tids-tabellen.

Den tyske forklaring på anfallet på Norge, at det skyldtes at England hadde lagt ut miner i norske farvann, var ikke bare latterlig, men også et bevis for den mest utilslørende forakt for logisk tenkeevne og sund fornuft. Alle tyske fartøyer hadde tatt sine ladninger ombord først, og forlatt tyske havner minst en uke før de engelske miner ble lagt ut. Og før fartøiene forlot Tyskland hadde det uten tvil gått uker til vidtløftige forberedelser.

Det er beklagelig at nordmennene var så umistanksomme at de ikke ante hva som skulle komme! Men forresten, hvem visste det? Hadde noe hånds hemmelige etterretningsvesen varslet regjeringen? Og i lyset av det som har hendt siden 9de april kan ikke noen forbause over at Norge ble tatt ved overrumping!

(Hambro redegjør så for vår flåte og dens tilstand og skjuler ikke at vi har førturkjet "smör for kanoner" som han citerer. Han opplyser at under anfallet på Norge led den tyske flåte følgende tap 9de april:

Ved Horten: to minesveipere som førte tropper ble senket, en jager satt i kompudyktig stand og "Enden" alvorlig skadet. Ved Oscarsborg ble "Blücher" senket. Den var på 10.000 tonn, bygget i 1939, og hadde ombord henved 3000 mann, deriblant et stort antall politimenn og civile embedsmenn som skulle ha tatt ledelsen i Oslo samme dag.

Krigsskibet "Bruamer", 2410 tonn, bygget i 1936, ble også senket fra Oscarsborg. Ved Kristiansand ble krysseren "Karlsruhe" på 6000 tonn og flere mindre skib senket. Ved Bergen ble krysseren "Königsberg" svært skadet av de norske batterier og senere senket av et engelsk bombefly. I Vestfjorden ble transportskibet "Alster" opbragt. I Malangen ble et troppetransportskib med 300 mann senket.)

Han forteller følgende, som gir den naturlige forklaring på en historie som Quislinger og tyskere har utsprett om at den norske flåten hadde ordre til ikke å skyte på engelske og franske men på tyske skib :

"Befalingsmennene på befestningene ved Kristiansand og de små jagere som var plassert der blev ikke mindre overrasket enn officerene i Horten. En tysk eskadre forsøkte å komme inn på havnen natten til 9de april. Men fartøiene og batteriene gav straks ild, og det tyske anfallet ble slått tilbake med betydelige tap for tyskerne. De kom igjen senere for å tvinge sig forbi befestningene, men blev igjen slått tilbake. Den tyske krysseren "Karlsruhe" og noen mindre skib ble senket, og den tyske eskadren drog sig tilbake. Ut på morgenen kom et telegram til den norske kommandant oppfattet i den nærmeste

flåtes hemmelige sifferkode, - Horten hadde da kapitulert - og det inneholdt at en flåte bestående av engelske og franske jagere var på vei for å undsette de norske, "skytt ikke". Like etterpå så man et antall jagere som førte fransk flagg. Da de lykkelig og vel var kommet inn på havnen og hadde fått de to norske jagerne mellom sig og festningens kanoner, senket de raskt det franske flagg og det tyske gikk til topps. Byen og de norske skibene var overlatt til tyskenes nåde og unåde, og landbatteriene kunde ikke ta indre havn under ild. Samtidig kom de tyske bombeflyene, og nordmennene kapitulerte for å redde byen fra ødeleggelsen."

Noe lignende inntraff i Bergen : "Da de tyske skib om natten anropes av en norsk patruljebåt, svarte den tyske officer på flytende engelsk : "Vi tilhører en engelsk eskadre, som er kommet hit for å verne nordmennene mot tyskerne." Men engelske fartøier hadde ikke mere rett enn tyske til å trenge inn på Bergens festningsområde, og de små fortene åpnet ild og det blev i all hast lagt ut miner .... Ut på morgenens ble imidlertid minene sveipet unda og byen tatt!"

Om kampene utenfor Narvik forteller Hambro:

"Sent på kvellen (8de april) meldtes at utenlandske krigsskip var på vei inn mot Narvik. "Eidsvold" gikk straks ut fjorden; der hadde de små kystbatteriene ved innløpet åpnet ild uten at de hadde kunnet fastsette fartøyenes nasjonalitet og uten å kunne stanse den. Da "Eidsvold" fikk øie på de utenlandske fartøier, signalerte den stopp, og tyskerne stanset. En båt med hvitt flagg sendtes til "Eidsvold" fra det tyske fartøyet.

Parlamentæren krevet at "Eidsvold" straks skulle gi sig, men sjefen nektet og krevet at de tyske fartøier straks skulle forlate de norske farvann. Mens denne samtaLEN pågikk, næmet de tyske skibene sig mere og mere, og da den tyske officer forlot "Eidsvold" og hans båt var kommet klar av det norske skib, sendte han et signal til den tyske eskadresjef. I samme øieblikk åpnet alle de tyske fartøyene ild. En granat gikk rett inn i "Eidsvold"s ammunisjonslager, og en eksplosjon inntraff. Av de 200 mann ombord blev 3 reddet. "Norge" befalte nu tyskerne å stanse, men tyskerne fortsatte, hvorpå "Norge" åpnet ild." Hvordan det gikk vet vi. "Norge" gikk også til bunns, og så heter det :

"De tyske handelsskip i Narvik deltok i striden og gjorde flittig bruk av sine skjulte maskinkanoner. Og for første gang blev det plutselig åpenbart at de alle hadde store troppestyrker ombord .... Anfallet var yderst omhyggelig forberedt av den tyske konsul i Narvik, Nodde, som også tok meget aktivt del i de følgende tyske operasjoner i byen."

Beretningen om hærens og flyvevåbenets kamper kan ikke gjengis her, men det er befriende å lese en samlet fremstilling av den innsats våre improviserte styrker gjorde. Men hensikten med Hambros bok og med dette utdrag av den er ikke å fortelle den militære historie. Hensikten er å opklare endel ting vi ikke har sett klart eller holder på å glemme i løguppropagandaen, og det er :

- A. Norges nøytralitetspolitikk var åpen og klar.
  - B. Tysklands angfall på vårt land var planlagt i detaljer lenge før engelskmennene la ut sine miner 8de april.
  - C. Kongens og regjeringens reise til England for derfra å fortsette kampen var klok og det eneste riktige.
  - D. Bortsett fra NS var det ingen nordmann som forrådte sitt folk da tyskerne kom. Ryktene om masseførrederi skyldtes tyske agenter.
  - E. Mere enn noe annet viser vår fullkomne uforberedthet at vi naivt og umistenksomt trodde på tyske forsikringer om vennskap og nøytralitet.
-

I et av kapitlene forteller så Hambre om hvordan det gikk for sig at man overensstemmende med stortingets beslutning i Elverum bestemte seg til å dra til England da det var kongen og regjeringen, som opholdt sig i Troms fylke, ble klart at våre alliertes tropper måtte forlate landet. Det kapitel hvor han skriver om dette heter:

I MIDNATTESOLENS GLANS.

Vi hadde alle gjennem radioen fulgt begivenhetenes utvikling i Flandern .... men allikevel blev det en dag med skuffede forhåbninger da vi fikk vite at rømningen av Norge forestod. Lunsjrummet i biskopboligen i Tromsø bruktes som statsrådsstall, og mandag 3de juni 1940 hadde kongen kaldt sammen statsrådene, general Ruge og mig for å drøft stillingen sammen med ham og kronprinsen. Der stod tre alternativer åpne: å fortsette kampen, å kapitulere, eller å flykte og forlate Norge.

Det første alternativet skulde ha tiltalt alle, om det overhodet hadde vært gjennemførlig. Men å fortsette kampen uten fly og uten luftvernartilleri vilde bare bety å utsette hvert bebygget sted i Nord-Norge for risikoen av fullständig ødeleggelse, på samme måte som Fauske og Bodø. Og dertil fikk vi vite at arméen praktisk talt ikke hadde ammunisjon igjen. Engelsk og fransk gevarammunisjon var ikke brukbar i norske geværer, og franskmenn og engelskmenn hadde ingen geværer å overlate vår armé, som vokste raskt. En uavlatelig strøm av unge frivillige menn kom hele tiden til oss.

En kapitulering - og enhver mulig diskusjon angående vilkår med tyskerne ville innebåret kapitulering - hadde vært det samme som komplett å fornekke retningslinjene for den politikk som regjeringen hadde fått i opdrag av stortinget å føre, og som dette ønskemlig hadde godkjent. Om vår kamp skulde bli noe annet enn en blott og bar demonstrasjon, om den skulle få noen betydning for fremtiden, om et fritt og uavhengig Norge skulle kunne være noe annet enn en fjern drøm, måtte vi fortsette med flagget i topp. Norges Banks gullreserver var reddet. Vår handelsflåte befant sig utenfor tysk rekkevidde og vilde falle i engelskmennenes hender om Norge ophørte å være en fri stat .... Bare det tredje alternativet stod åpent.

Jeg tror at av alle dystre dager var dette den dystreste kong Haakon hadde oplevet. Han avskydde tanken å flykte fra Nord-Norge; bare tanken på at han skulle forlate sitt folk var ham motbydelig og frustøtende. Men nu som alltid var følelsen av plikten mot folk og land hans lov. Hans store og tapre verdighet, hans fasthet og iherdighet,

hans selvforglemmende ønske om bare å tjene sitt folk har aldri vært større og mere inspirerende enn under disse siste dager i Nord-Norge. Kongens og kronprinsens fryktløshet, deres rolige styrke, deres omgjengelighet, deres ukuelige ånd stålsatte alle som kom i berøring med dem og fikk enhver til å se på sine egne personlige bekymringer som ubetydelige og uten forbindelse med de store begivenheters forløp.

Vi drøftet de anordninger som måtte vedtas i Norge etter vår avreise. Noen måtte bli igjen og få slik myndighet at han kunde rádføre sig med tyskerne om visse praktiske forholdsregler. Det besluttedes at arméen skulde demobiliseres og at soldatene skulde opfordres til å vende hjem civilklädd. De som var villige til å forsøke å nå Island, England eller Kanada skulde oppmuntres til det. Alle flåtens skip skulde gå til England og forsøke å ta ombord så mange officerer og soldater som vilde følge med. Men kongen og regjeringen ville ikke befale noen av enhetene i arméen å gå i landflyktighet. Alle fly som var i slik forfatning at de kunde flyves til Shetlandsøyene, skulde flyves dit. Resten skulde ødelegges. En kommanderende officer måtte bli igjen og utøve befalingen. Kronprinsen tilbød sig å bli. Han ville ikke forlate hæren. Han hadde en følelse av at det ville være av en viss betydning for landet at han ikke forlot Norge, selv om han skulde tvinges til å bli som fange. Vektige politiske årsaker fremførtes mot en slik tanke. Med kronprinsen i tyskernes hender og hans unge sønn i Sverige kunde vi med letthet forestille oss en hel rekke anslag fra tysk side mot Norge og den kongelige familie.

General Ruge tilbød sig å bli igjen. Han var tvunget til å forlate sin hær i Syd-Norge. Han vilde dele samme vilkår som den annen hær, som nu skulde overgis i Norge. Men han stilte sig til regjeringens disposisjon. Etter en stunds meningsutveksling bestemtes at han skulde bli med kongen til England og ta befalingen over den nye norske hær der ute.

Men etter mere moden overveielse og etter å ha hört på de grunder som fremførtes av medlemmene i kongens stab, gikk kongen og regjeringen med på at general Ruge skulde bli hjemme, og at general Fleischer skulde bli ned til England og der bli sjef for de norske tropper.

Om ettermiddagen 7de juni, en mørk og regntung dag og den 35te årsdag for ophevelsen av unionen med Sverige, gikk kongen, regjeringen, de engelske, franske og polske legasjoners personale og et stort antall norske officerer og civile embedsmenn ombord på den engelske krysser "Devonshire". Dagen etter gikk "Fridtjof Nansen" avsted. Ombord der var general Fleischer, admiral Diesen og endel andre officerer.

I LANDFLYKTIGHET.

Dette er bokens siste kapitel. Vi får i dette en utmerket oversikt over de tungtveiende grunder som gjorde at våre statsmakter reiste i landflyktighet:

Det var en stor skuffelse for tyskerne at de ikke fikk tatt kongen og regjeringen til fange, og så snart kong Haakon hadde forlatt Norge, begynte de sine anstrengelser for å få istrand noe som kunne kelles en lovlig regjering i Norge - , en regjering som skulde kunne anerkjennes av Tysklands forbudsfeile Italia, av dets venn Rusland og av maricnettregjeringen i Danmark. Sverige vilde vel i sin tid ha fulgt efter.

utsatt som landet var for det tyske presset. Senere skulle så sterkt press været øvet på Finland for å få dette land til å gjøre det samme. Dette vilde bety at de norske legasjonene i Rusland, Sverige og Finland vilde bli borte som representanter for kongen og den lovlige regjeringen, og istedet overgå i tyskeres hender. Dette skulle bety at norske skib og norske eiendeler i disse land vilde komme under tysk kontroll. Tysklands plan gikk så ut på å formå Pétain-regjeringen, Madrid-regjeringen og den japanske regjering til å anerkjenne den nye regjeringen i Norge og senere prøve å få de latinsk-amerikanske statene og til slutt U.S.A. til å gjøre det samme. Dette vilde bety at kontrollen over den norske handelsflåte på mere enn 1300 skib på over 4.5 millioner tonn skulle gå over fra kong Haakon og hans regjering til tyskerne. Dette vilde også gi dem anledning til å kreve Norges Banks gullreserver, som nu var i Amerika, og å erklære alle som tjente konge og regjering for forrædere.

Men ifølge Norges grundlov er det umulig å få i stand en regjering i landet som er berettiget til å kunne gjøre krav på å kalles lovlig, så lenge Norge er okkupert.

Under normale forhold skal alle viktige beslutninger som regjeringen fattet, godkjennes av stortinget. Men det var en fullkommen umulighet for regjeringen å kalte sammen stortinget, og regjeringen besluttet da å forlate Norge, fordi Norge bare kunde leve videre utenfor Norges grenser, og for å fortsette kampen for den nasjonale frihet på fremmed jord, og dermed tok også regjeringen hele det konstitusjonelle ansvaret for denne beslutning. Utan minste tvil var dette regjeringens åpenbare og alvorlige plikt. I min egenskap av stortingspresident tok jeg del i møtene og tilrådet dette overordentlig ivrig, men som sådan har stortingspresidenten jo naturligvis ikke noe mandat til egenmekting å optre på stortingets vegne.

På den annen side var den konstitusjonelle situasjonen meget tydelig. Stortinget kan ikke komme sammen i et okkupert område, og ingen av dets medlemmer som bor i et okkupert område har den handlings- og ytringsfrihet som grundloven tilkjenner det. Følelsen herav var så sterk at grundlovens skapere da stortinget kom sammen sent på høsten 1814, avviste medvirken av de stortingsmenn som var kommet fra områder som da var besatt av svensker. Grundlovens paragraf 85 angir meget klart den lovlige og moralske stilling som tilkommer deltagere i stortingsmøter under utenlandsk herreveile. Den fastslår: "Enhver som adlyder en befaling hvis hensikt er å forstyrre stortingets frihet og tryghet, gjør sig derved skyldig i höiforräderi mot fädrelandet."

Av samme grund kan det heller ikke finne valg sted under okkupasjon. Folket i Norge kan sine lover. Og da de tyske myndighetene i Oslo satte sig i forbindelse med de politiske partiene for å drøfte mulighetene av spesielle valg, erklærte samtlige politiske partier at valg ikke kunde forekomme på noen betingelse.

Paragraf 26 i grundloven fastslår: "Kongen har rett til å innkalte tropper, å begynne krig for å forsvere landet, å slutte fred, avslutte eller avslutte forbund med ennen stat, avsende og motta sendebud." - Dette betyr med andre ord at det ikke finnes noen lovlig myndighet som kan trenne noen "de jure" overenskomst med de tyske "Vridshæm"-salengen kong Haakon er Norges konge.

Derfor sökte tyskerne helt logisk og i stil med den linje de tidligere hadde fulgt å sette igang en bevegelse for å tvinge kongen til abdikasjon. Deres hensikt hadde hele tiden vært å få kongen og kronprinsen

fjernes. Automatisk ville da den tre-årige prins Harald bli konge. Han beholdt sig da sammen med sin mor og sine søskener i Sverige. Beslutten sier den norske grundlov at stortingen skal sammenkalles om en mindreårig prins har besteget tronen. Om regjeringen ikke gir dette, er det høiesteretts ufravikelige plikt å kalle sammen stortingen fire uker etter den gamle konges død - eller tronfrsigelse.

Helt siden kongen nektet å utnevne major Quisling til statsminister, prøvet tyskerne å få privatpersoner i Oslo til å støtte denne tanken for å spare landet for krigens ødeleggelsjer. De har ikke hatt hell med sig.

Da det viste seg at de fremmede undertrykkere ikke kunde kalle sammen stortingen, prøvet de å få istrand et formlöst møte med endel stortingsmedlemmer som kaltes til Eidsvold. Men det var ikke noe nordmennene kunde bli mere rasende over enn at de valgte Eidsvoll - , nettopp det sted der den gjeldende norske grundlov blev antatt i 1814 og der vedtok en uttalelse om at "Kongeriget Norge er et frit, selvstendigt, udeleligt og uafhengelig Rige."

(Her følger så en fremstilling av forhandlingene med stortingets medlemmer, og man får et utmerket inntrykk av den klokskap hvormed de norske fulgte den nasjonale linje, inntil Terboven innstilte at han ingen vei kom, og så opprettet NS-styret med sin forvrengte og løgnaktige tale i kringkastingen 25de september 1940. I boken gjengis i sin helhet kongens taler i kringkastingen 8de juli og 27de august.)

Boken slutter med følgende ord:

"Også en annen norsk konge var tvunget til å dra i landflyktighet sammen med sin kronprins. Det inntraff for 912 år siden. Kongen het Olav Haraldsøn, og kronprinsen blev siden kong Magnus den gode. Kong Olav drog til Rusland med en liten skare venner. Han fikk tilbud om å bli konge over Stor-Bulgaria, men avslog, og det heter i sagaen at han tenkte på å abdisere formelt, særlig fordi hans fiender sökte å opvigle folket mot ham. Det heter videre i sagaen at han var dypt nedbøiet og bad Gud om veiledning. Han overveiet situasjonen og visste ikke hvad han skulle beslutte seg til. Han var redd for at hvad han enn bestemte seg for, kunde det bli skjebnesvangert. Det heter så i sagaen : "En natt lå kong Olav til sengs og tenkte på sine planer, og hans sinn var fylt av stor sorg. Men da hans sjel var blitt meget trett, kom sövnen til ham, men det var så lett en sövn at han trodde han var våken og kunde se alt som hendte i huset. Han så en mann stå foran sengen, höireist og statelig og prekfullt kledd. Kongen forstod at det måtte være Olav Frygesøn som var kommet til ham. Mannen vendte seg mot ham og sa: "Lider ditt sinn under usikkerhet? Vet du ikke hvilken plan du skal følge? Det er selsomt at du skal vakle og emnu mere at du kan overveie å avstå fra det ongevelde som Gud har gitt deg. La ikke dine undermenn skremme deg. Det er kongens øre å beseire sine fiender, og det er en ærerik død å falle sammen med sine menn. Twiler du på at retten er på din side i denne kampe? Fornekt aldri det som med rette er ditt. Du skal trosse fare og gjenvinne Norge, og Gud skal vidne om at det er ditt."

Da kong Olav våknet hadde han tatt sin beslutning. Han vendte hjem

til Norge. Han blev Olav den Hellige, Norges nasjonalhelgen.
og hans etterfølger kong Haakon har den dag idag hans trone."

Vi nordmenn som under tysk åk kjemper den samme kamp for vår fri
og kultur som kong Haakon og hans rådgivere kjemper utenfor græ-
sarmen med våre vebnede styrker, skal være glad over en bok som
denne. Den minner oss også om at vel skal vi la hver dag ha noi
med sin egen plage, men vi skal også se vårt liv fra et histori-
synspunkt, så vi får linjen i vår nasjonale kamp. Og det er der
stortingspresident trekker op for oss alle i sitt skrift.